

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri
Landbrugsstyrelsen

Undgå at skade vildt ved høst - Inspiration til landbrugere 2022

Billede: Danmarks Jægerforbund, 2017

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri
Landbrugsstyrelsen

"Undgå at skade vildt ved høst
-ideer til landmændenes inspiration"

Denne vejledning er udarbejdet af
Landbrugsstyrelsen i 2022

Forsidens foto: "Græs slæt i juni "
©fotorettigheder Danmarks Jægerforbund

Pjecen er udgivet af Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
Landbrugsstyrelsen
Nyropsgade 30
1780 København V
Tlf.: 33 95 80 00
E-mail: mail@lbst.dk
www.lbst.dk
ISBN: 978-87-7120-022-5

Indhold

Forord 5

1.	Hvorfor er der et problem?	6
1.1.	Biologi og Dyreetik	6
1.2	Foderværdi	6
1.3	Arbejds miljø	7
2.	Beredskab hvis du rammer et dyr	8
3.	Hvordan reducerer du problemet?	9
3.1	Opsæt skræmmemidler dagen/aftenen før høst (lyd-, lugt- og syn).....	9
3.2	Særligt mod rådyr	9
3.3	Afsøgning af mark med hunde forud for høst.....	10
3.4	Giv dyr mulighed for at flygte ved høst	11
3.5	Teknologi kan hjælpe med at opdage dyrene under høst.....	12
4.	Kontakt	13

Forord

Hvert år omkommer og kvæstes et ukendt antal vilde pattedyr og fugle, når markene bliver høstet. Problemet er størst, når der bliver taget slæt på græsmarkerne i vildtets yngletid. Problemstillingen er ikke ny, men er mere aktuell end før. Maskinerne bliver hele tiden hurtigere, større og mere effektive, og dette vanskeliggør dyrenes flugt fra maskinerne. Det er særligt rålam og harekillinger, der er i farezonen. De første to uger af deres levetid bliver de nemlig liggende, selv når de bliver gamle nok til at flygte. De ligger stille og afventer, at deres mødre henter dem ud af faren. Men det sker kun sjældent mens skårlægger eller grønthøster er i gang.

Og derfor er der - særligt i perioden fra starten af maj til først i juli - stor risiko for tab af dyreliv, når du høster. Tabene i populationer for eks. rådyr udgå op til 20.000 per år ifølge Danmarks Jægerforbunds beretninger.

Ud over de etiske problemer med hensyn til dyrevelfærd og beskyttelse af vilde dyr er der også problematikker med forgiftning af husdyrfoder med kadaverrester og psykologisk og mental stresspåvirkning hos maskinførere.

I denne publikation får du idéer og inspiration til lavpraktiske metoder, køreteknikker og teknologier, der kan mindske risikoen for at ramme vilde dyr, når du høster.

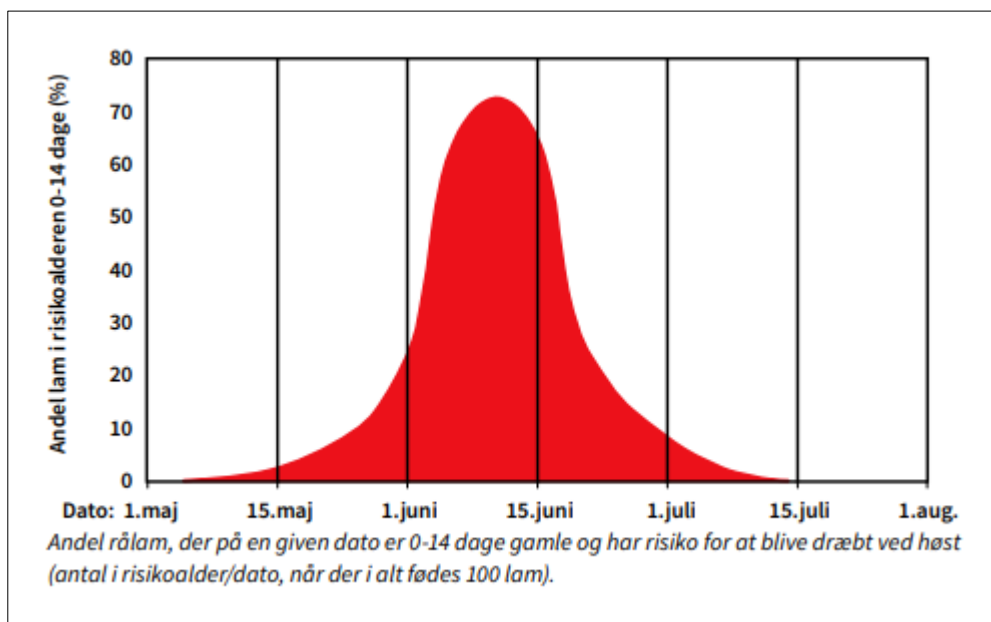

Billede: Danmarks Jægerforbund, 2017

1. Hvorfor er der et problem?

1.1. Biologi og Dyreetik

Når du fra midt i maj til begyndelsen af juli tager slæt på dine marker, er der ekstra stor risiko for at skade eller dræbe vildt på marken. Det er især i denne periode, at rålam, harekillinger og jordrugende fugle befinder sig på markerne. Det skyldes både nedarvede instinkter, og at dyrene i de første uger af deres liv ikke er i stand til at løbe fra en eventuel fare. Det vil derfor være en fordel, hvis dyrene er skræmt væk fra marken, inden du går i gang med høsten eller græssslåning. De fleste rådyrlam fødes i slutningen af maj og frem til 15.-20. juni og toppe i starten af juni, hvor ca. halvdelen af lammene bliver født. Problemet med omkomne og kvæstede rådyrlam og andre dyr opstår derfor primært ved slæt af græs, hø og grønkorn.

Figur 1.1 Danmarks Jægerforbund ("6/7/2017 Jæger- Natur Vildforvaltning" 2017 Carsten Riis Olesen)

1.2 Foderværdi

Afgrøden kan miste sin foderværdi, hvis der kommer døde dyr i den. Anvender du en afgrøde med rester af døde dyr til fodring, kan det medføre sygdom hos dine husdyr. Risikoen er størst, hvis du kører afgrøden inkl. rester af dyr i bunke/stak/silo eller presses til wrap. Hvis du i første omgang skårlægger afgrøden til senere opsamling, vil evt. omkomne dyr og fugle oftest blive fundet af rovdyr eller -fugle, og derfor sjældent medføre, at foderet er farligt for husdyrene.

Hvorfor er dyrerester i foderet farligt for dine husdyr?

Hvis dyrerester blandes i ensilagen eller wrap, kan det medføre en opformering af bakterien *Clostridium Botulium*, der findes i de døde dyrs tarmkanal. Bakterien kan danne giftstoffet, der giver botulisme (pølseforgifning) for klov- og hovbærende dyr, når græsset efterfølgende bruges til fodring af disse husdyr. Der er flere eksempler på, at botulisme har været årsag til bl.a. fordøjelsesforstyrrelser, kronisk forfangenhed, afmagring og dødsfald i både heste- og kvægbesætninger.

1.3 Arbejds miljø

Det kan være en psykisk belastning at påføre dyr smerter eller død i forbindelse med høst. Derudover kan det være ubehageligt at aflive påkørte dyr. Arbejdet med at undgå at påkøre dyr er derfor også et arbejde for at forbedre arbejdsmiljøet på din bedrift. Hvis uheldet er ude, kan du følge retningslinjerne beskrevet i kapitel 2.

Hvad gør du, hvis du rammer et dyr?

Inden du starter med at slå dine afgrøder, bør du vide, hvad du skal gøre, hvis der sker påkørsel, herunder hvem du kan eller skal ringe til. Det afhænger bl.a. af, om dyret kan flygte eller er dødt. Læs mere om det i kapitel 2 "Beredskab hvis du rammer et dyr".

Heldigvis findes der i dag en række metoder til vildtvenlig høst. Der er fordele og ulemper ved hver af metoderne, men hvis de anvendes – evt. i kombination, er der meget stor sandsynlighed for, at færre dyr vil miste livet i forbindelse med høst. Herunder beskrives en række praktiske foranstaltninger og teknologiske løsninger, som har vist sig at have effekt.

Billeder A, B, 2017 SAGRO, Rasmus Filsø Løbner. (Påkørsler harekillinger (A) og (B))
Billedet C, D, 2018-2021 Danmarks Jægerforbund, Niels Søndergaard og Carsten Riis Olesen
(Påkørsler jordliggende fuglerede (C) og rålam (D))

2. Beredskab hvis du rammer et dyr

Selvom du har forsøgt at undgå påkørsler af dyr, kan det gå galt.

Inden du starter med at slå dine afgrøder, bør du vide, hvad du skal gøre, hvis der sker påkørsel, herunder hvem du kan eller skal ringe til. Det afhænger blandt andet af, om dyret er flygtet eller er mere alvorligt skadet og ikke kan flygte. Det kan være en god ide for en virksomhed at have en beredskabsplan for, hvordan man minimerer påkørsler af dyr i forbindelse med høst, og hvordan man håndterer evt. ulykker. Har virksomheden en beredskabsplan med det formål at stoppe eller begrænse eventuelle ulykker med konsekvenser for medarbejdere, dyr og det omgivende miljø, vil du kunne finde de relevante oplysninger deri.

Hvis et dyr er påkørt og skadet alvorligt, er det vigtigt, at det hurtigt bliver aflivet.

Retningslinjer:

- a) Hvis du selv er jæger eller uddannet dyrlæge, må du selv aflive et alvorligt skadet dyr.
- b) Hvis dyret stadig er på marken, skal du kontakte en jæger, evt. fra den lokale jagtforening. Find kontaktinformation på Jægerforbundets hjemmeside: <https://www.jaegerforbundet.dk/om-dj/kontakt/#jagtforeninger>

- c) Er et større dyr blevet ramt, og er det løbet fra stedet, skal du markere stedet, hvor dyret var, da det blev ramt. Derefter kontaktes en schweisshundefører, så dyret kan blive eftersøgt. Du kan på dette link finde den nærmeste schweisshundefører: <https://schweiss.dk/hunters-map>

3. Hvordan reducerer du problemet?

Der er igennem en lang årrække arbejdet på at finde løsninger, der kan reducere risiko for at dyr og fugle rammes i forbindelse med høst. I dette afsnit beskrives de metoder, der hidtil har vist sig mest effektive og/eller lovende fremadrettet.

I dag kender vi til en række metoder, der kan være meget effektive for vildtskadeforebyggelse. Der er tre overordnede måder, du kan benytte til at reducere risikoen for, at dyr og fugle dræbes af høstmaskiner:

- a. **Skræm dyrene væk fra marken (før høst)**
- b. **Giv dyr bedre mulighed for at flygte (køreteknik under høst)**
- c. **Brug moderne teknologier til at opdage dyrene (før eller under høst)**

3.1 Opsæt skræmmemidler dagen/aftenen før høst (lyd-, lugt- og syn)

Metoden virker bedst, hvis det sker dagen før, så dyrene ikke når at vænne sig til ny lyd, lugt eller synsindtryk. Nogle metoder er ret enkle at gennemføre og har dokumenteret effekt.

Du vil sikkert kunne få hjælp af en lokal jæger, jagtlejer eller jagtforening, hvis du mangler ressourcer eller materialer til at gennemføre "skræmmekampagnen" på dine marker. Jægerne har deres egen interesse i, at så mange dyr som muligt overlever høst. Derfor hjælper de normalt gerne med at forebygge påkørsler af dyr i forbindelse med høst.

3.2 Særligt mod rådyr

- a) Du kan systematisk afsøge marken natten før eller tidligt om morgenen før solopgang med en drone, der er udstyret med varmfølsomt kamera. Hvis du finder dyr, pakker du dem ind i græs for at undgå, at dyret kommer til at lugte af menneske, og dernæst bærer du det ud af marken.
- b) Anskaf et antal pilegrene eller andre pinde/grene af ½-1 meters længde (så lange som muligt, når bare de er så kraftige, at de kan sidde godt fast. Sæt bagepapir eller papirposer på med elastik, snor eller andet, så det kan bevæge sig og give lyd ved vindpåvirkning. Grenene sættes i jorden omkring 20 meter inde på marken og med ca. 50 meters mellemrum, ud til de områder, hvor dyrene kommer fra, dvs. hegn, skov og lignende. I stedet for bagepapir kan du også bruge plasticposer, flamingokasser, sølvpapir eller andet (se billeder). Der er dog den udfordring med disse materialer er, at de skal fjernes forud for høst, mens bagepapiret og pilekviste blot kan høstes sammen med den dyrkede afgrøde, dvs. de kræver ingen opsamling.

- c) Sprøjt gerne hjortetaksolie på bagepapiret. Så vil der både være lyd, lugt og synspåvirkning. Dette vurderes i tidligere undersøgelser¹ at have en stor effekt i forhold til råvildt.
- d) Dagen før slæt kan du med fordel sprøjte hjortetaksolie på jorden tæt ved randen af marken. Du kan eventuelt benytte drone til dette. Med en varmesensor kan du registrere, hvor der formentlig er dyr og sprøjte nær de steder. Dette vurderes at have en god effekt. Du skal sprøjte hjortetaksolie langs hele kanten af marken, der skal høstes, så dyrene ikke søger ind i marken et andet sted.

Billeder: Pind med papirpose (SAGRO, 2017) til venstre og pind med flamingokasse billede til højre (Høstdrab af rådyr, Olesen m.fl. 2017). Billede: Danmarks Jægerforbund

3.3 Afsøgning af mark med hunde forud for høst

Systematisk afsøgning af græsareal få timer inden slæt – gerne flere mennesker med max 10 m afstand mellem personer og gerne suppleret med hunde er en god afværgeforanstaltning. Metoden forudsætter naturligvis, at hundene ikke skader dyrene, når/hvis de opdager dem. Afsøgning med hund anses for at være godt som supplement til andre indsatser for at skræmme dyr væk fra marken. Måske har det også en vis effekt, når hund og menneske på denne måde afsætter fært, der kan afskrække dyr fra at gå ind i området.

Billede: Danmarks Jægerforbund

¹ artikel fra Danmarks Jægerforbund 1. juni 2017.

Nyt afkom af vildt og fuglereeder afgiver dog meget lidt fært, som hunden kan opspore, hvorfor effekten af en afsøgning kan være begrænset. Derfor bør du supplere denne metode med andre metoder, f.eks. lugt og visuelle skræmmemidler.

3.4 Giv dyr mulighed for at flygte ved høst

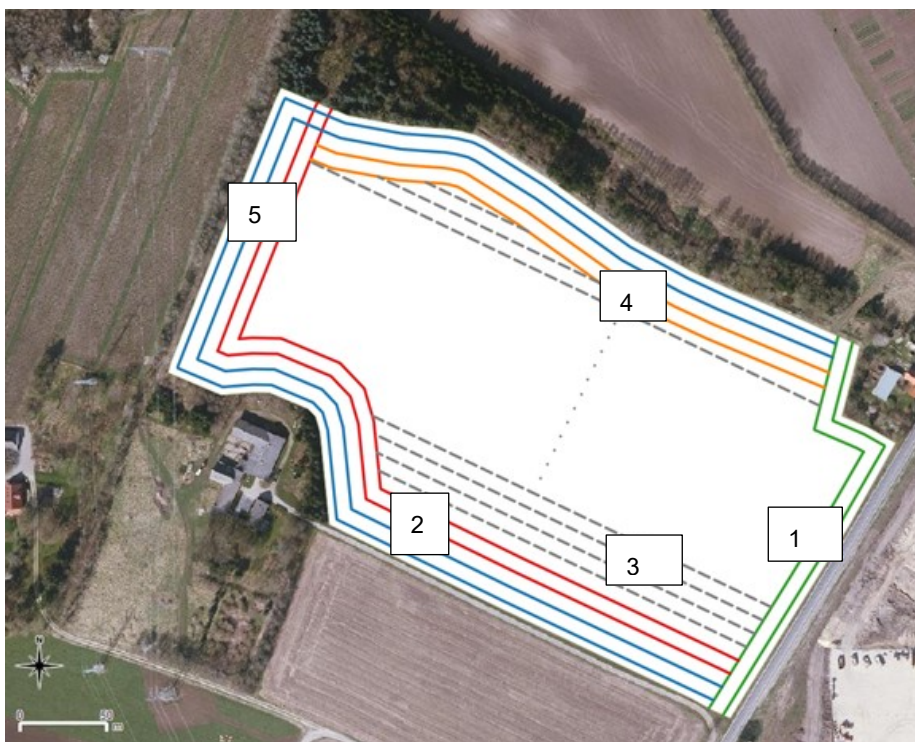
Det kan være helt afgørende for dyrenes overlevelse, at du starter i midten af marken eller fra den side, der ligger længst væk fra et naturområde eller andet udyrket areal. Som landmand ved du sikkert selv, hvor der lokalt er størst risiko for, at der ligger rålam.

Dit køremønster på marken har en stor betydning for, om harer og fasaner og til dels rådyr med deres lam kan nå at flygte fra marken, når høstmaskinerne kommer. Rålam vil oftest være placeret ret tæt på grænsen (højest 5-10 meter inde i marken) mellem en dyrket mark og et hegn, krat, skov eller naturareal med gode muligheder for at finde skjul. Det er en god idé at starte langs en asfalteret vej og køre frem og tilbage parallelt med denne, til marken er høstet, særligt hvis der i modsatte side er et areal, hvor dyrene naturligt vil søge hen for at søge skjul. Se eksempel på foreslået køremønster i tabel 3.4

Du bør ikke starte med at køre hele vejen rundt og slå yderste stribe. Der er nemlig stor risiko for, at de små dyr ligger i kanten af marken, og nu har du skabt et åbent område, som dyrene meget nødig vil passere. Hvis de flygter, når du slår næste skår, søger de derfor oftest længere ind i marken, hvor afgrøden så blot slås lidt senere.

Figur 3.4 Dyrevenligt køremønster

- Start at skårlægge med et par ture ude langs vejen, markeret med 1- *grønne linjer*.
- Kør dernæst to træk på de 2- *røde* striber langs med, men ikke ud til kanten af marken. Dette foretages eksempelvis vha. autostyring, med start i fjerde spor fra markgrænsen. Herved undgår du også at ramme rålam, som er lagt tæt ved kanten. Kanten høstes først til sidst. Dyrene er nu advaret, idet en vending er foretaget i det nordlige hjørne mod eng- og skovarealet.
- Begynd skårlægning ad de *gråstiplede* linjer-3 startende fra syd (ved grusvejen).
- Når du kommer til fjerdesidste spor i den nordlige ende, begynder du at bevæge ud mod eng- og skovarealet, hvor du vha. autostyring kører ad de 4- *orange* spor - altid indefra og ud mod skel.
- Til sidst udfører du resterende kørsel via de 5- *blå* spormarkeringer. Du har nu skårlagt marken uden særligt spild af tid og med væsentligt reduceret risiko for at ramme vildt, der havde skjult sig.

Figur 3.4 kan du se et køremønster som mindsker risikoen for at ramme dyr under slåningen. Køremønsteret er lavet med autostyring. I eksemplet er der kørt med 9 m skårlægger af butterfly-typen og med autostyring. (Billede: DCA-foto, Aarhus Universitet 2018.)

Du kan også begynde midt på marken og køre ud mod siderne. På den måde vil harer og fasaner søge derhen, hvor forstyrrelserne er mindst, og de presses derved ud af marken. Det kan være en god ide at lade den side af marken, der vender ud mod det naturlige sted at flygte hen, f.eks. krat, levende hegn og tilstødende naturarealer, stå uslået og tage det til sidst. Du kan så tage slæt på de tre andre sider, hvis dette er nødvendigt af praktiske årsager for at undgå, at afgrøden her køres ned.

Erfaringer med brug af autostyring (styring via GPS) viser, at metoden er nem og effektiv at bruge i praksis: Terminalen til autostyring hjælper med at finde og styre efter det rette spor, så det er nemt at starte et stykke inde i marken. Der er ikke umiddelbart de store omkostninger forbundet med metoden. Det er derfor mere et spørgsmål om at tænke autostyring og nye vaner ind, når du skårlægger.

Ved at anvende autostyring og viden om, hvor vildtet opholder sig, skitserer figuren, hvordan du kan skårlægge marken under bedst mulig hensyntagen til vildtbestand og arbejdsmiljø. Principperne er naturligvis de samme, hvis du selv styrer traktor og maskine.

3.5 Teknologi kan hjælpe med at opdage dyrene under høst

Sensorer og tekniske hjælpemidler der kan monteres på maskinen

Der er i de seneste år udviklet optiske sensorer med lys- og farvefølsomme sensorer til at opdage vildt.

Specielle bomme udstyret med sensorer kan monteres direkte på maskinen og ved kørslen, vil de opdage vildt. Sensorerne er i stand til at opdage både liggende rålam, større vilde dyr og fugle. Nogle modeller er halvautomatiske. Sensoren vil advare føreren om dyret med lyd

og billedsignal, så føreren kan stoppe maskinen i tide og fjerne dyret, eller bare løfte skårlæggeren og passere forbi. Der findes også fuldautomatiske modeller, hvor sensoren selv styrer skårlæggeren og løfter højden, når der opdages vildt i afgrøden. På denne måde har maskinføreren mulighed for at arbejde uafbrudt uden stop. Fuldautomatik har flere gevinster i form af tidsbesparelser og stressreduceret arbejdsmiljø. Der anbefales en kørehastighed, der ikke overstiger 10 km/t. Disse sensorer fungerer effektivt i solskinsvejr og under meget varme temperaturer.

Droner

Der er også udviklet droner, der kan opdage dyrene med lys-, bevægelses- eller varmfølsomme kameraer. Dronerne har en begrænset kapacitet med hensyn til registreringer i forhold til tidspunkt og arealets størrelse. Det betyder, at især infrarøde/varmfølsomme droner kun kan bruges til at opdage dyrene tidligt om morgenen.

Visse droner er designet og testet netop til at opdage vilde dyr i naturen og på markene. Disse droner har en større flyvekapacitet, er mindre påvirkede af solskin og varme temperaturer, og er udstyrede med specielle kameraer, der er i stand at opdage dyr selv i høj og tæt vegetation. Disse kameraer kan lokalisere og dokumentere dyrenes tilstedeværelse, samt kommunikere med maskinernes GPS og med din mobiltelefon.

Ny teknologi som dette kan i nærmeste fremtid gøre det muligt at planlægge ruten på forhånd og have vildtet på marken kortlagt, inden du kører ud, så du kan opnå en effektiv høst og samtidig minimere høstskader på dyrevildt.

4. Kontakt

Har du spørgsmål vedrørende denne pjece, er du velkommen til at kontakte os:

Landbrugsstyrelsen

Nyropsgade 30, 1780 København V

| Tlf. +45 33 95 80 00 | mail@lbst.dk | www.lbst.dk

Vil du vide mere om vildtvenlig høst kan du også kontakte SEGES, Århus Universitet, Danmarks Naturfredningsforening eller Danmarks Jægerforbund.

Undgå at skade vildt ved høst

Ideer til landmændenes inspiration 2022

Landbrugsstyrelsen
Nyropsgade 30
1780 København V

www.lbst.dk